

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES

ВИПУСК 81. ТОМ 1
ISSUE 81. VOLUME 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 12 від 26.12.2024 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. – Вип. 81. Том 1. – 296 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, історії.

Редакційна колегія:

Пантук М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ільницький В.І.** – співредактор, доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Батюк Т.В.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Баукова А.Ю.** – кандидат історичних наук, доцент (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Бермес І.Л.** – доктор мистецтвознавства, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Боровик Л.А.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука); **Волошин С.М.** – кандидат педагогічних наук (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гриценко Г.З.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гук О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габілітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа в Коніні, Польща); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, доцент (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомря І.М.** – доктор філологічних наук, професор (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Кекош О.М.** – кандидат педагогічних наук (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор (Ужгородський національний університет); **Кравчик М.О.** – кандидат філософських наук, доцент (Міжнародний гуманітарний університет); **Лазурко Л.М.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Мартинів Л.І.** – кандидат мистецтвознавства, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Маршалек-Кава Джоанна** – доктор наук, доцент (Університет Миколая Коперника в Торуні, Торунь, Польща); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медвідь О.В.** – кандидат історичних наук (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантук Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петречко О.М.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Попп Р.П.** – кандидат історичних наук (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, професор (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України; **Стецик Ю.О.** – доктор історичних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стреначікова Марія** – доктор наук (doc. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Устименко-Косоріч О.А.** – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); **Футала В.П.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Яворська Г.Х.** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний гуманітарний університет); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»).

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021 р. (додаток 3) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі історичних наук (032 – Історія та археологія).

Реєстрація суб'єкта «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1190 від 11.04.2024 року. Ідентифікатор медіа R30-04753.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомря І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024

© Пантук М.П., Душний А.І., Зимомря І.М., 2024

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 12 from 26.12.2024)

Humanities science current issues / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, V. Ilnytskyi, I. Zymomrya]. – Drohobych : Publishing House „Helvetica”, 2024. – Issue 81. Volume 1. – 296 p.

The journal is intended for all interested in high school pedagogy, philology, art, and history.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Ilnytskyi** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Andriyev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **T. Batiuk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **A. Baukova** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Lviv National University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **L. Borovyk** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities); **S. Voloshyn** – Candidate of Pedagogical Sciences (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Haliv** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Huk** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Associate Professor (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomrya** – Doctor of Philology, Professor (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Kekosh** – Candidate of Pedagogical Sciences (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Uzhhorod National University); **M. Kravchyk** – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (International Humanitarian University); **L. Lazurko** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **L. Martyniv** – Candidate of Art Studies, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **Marszalek-Kawa Joanna** – Doctor of Science, Associate Professor (Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun, Poland); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiy** – Doctor of Philology, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Medvid** – Ph.D. in History, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **R. Popp** – Ph.D. in History, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of Historical Sciences, Professor (Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University); **I. Stashevskaya** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **A. Stashevskiy** – Doctor of Arts, Professor (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine; **Y. Stetsyk** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., Ph.D.), (Academy of Arts in Banska Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Futala** – Doctor of History, Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Ustyomenko-Kosorich** – Candidate of Art History, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **H. Yavorska** – Doctor of Education, Professor (International Humanitarian University); **B. Yanyshyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yarenychuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University).

The collection is included in such international databases as Index Copernicus International.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 № 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 30.11.2021 № 1290 (annex 3), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on historical sciences (032 – History and Archeology).

Registration of Print media entity «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers»: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine № 1190 as of 11.04.2024. Media ID: R30-04753.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.aphn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Distribution languages: Ukrainian, English, Polish, German, French, Bulgarian, Romanian.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2024
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2024

Ольга БЕЗКОРОВАЙНА,*orcid.org/0000-0001-7144-9946**доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) olha.bezkorovaina@rshu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ В ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ

У статті здійснено аналіз сімейних цінностей та визначено їх роль у вихованні дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування, розкрито теоретичні і суто прикладні засади формування сімейних цінностей таких дітей та схарактеризовано умови ефективного їх засвоєння у дитячому будинку сімейного типу. Актуалізовано понятійно-категорійний апарат дослідження через характеристики сутності понять: «цінності», «ціннісна система особистості» «ціннісні орієнтації», «сімейні цінності». Визначено наукові і прикладні підходи до побудови моделі сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в дитячих будинках сімейного типу: системний підхід, середовищний підхід, гуманістичний підхід, аксіологічний підхід, діяльнісно-компетентнісний підхід. Визначено сутнісні характеристики критеріїв ефективності досліджуваного феномена.

Доведено, що системою особистісних цінностей дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є розвиненість образу їхнього власного «Я».

Сформульовано висновок, що сімейні цінності відіграють фундаментальну роль у формуванні особистості дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування у дитячих будинках сімейного типу у підлітковому віці. Вони є основою для виховання моральних, етичних, емоційних і соціальних якостей, які визначають поведінку дитини в сім'ї й суспільстві. Система сімейних цінностей включає в себе: розуміння сім'ї як цінності; потребу всіх членів родини у відповідальному виконанні соціальних ролей (матері, батька, бабусі, дідуся); умови становлення та розвитку дитини як продовжувача роду та сімейних традицій; повагу (шанування) до старших; турботу про молодших; усвідомлення поняття побуту, сімейного укладу; уявлення про гендерні сімейні ролі та поваги до них, тобто наявність певних сформованих гендерних стереотипів, характерних для традиційної української сім'ї.

Ключові слова: діти-сироти, діти, що позбавлені батьківського піклування, діти-підлітки, дитячий будинок сімейного типу, цінності, сімейні цінності, батьки-вихователі.

Olga BEZKOROVAYNA,*orcid.org/0000-0001-7144-9946**Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Practice
of Foreign Languages and Teaching Methods
Rivne State Humanitarian University
(Rivne, Ukraine) olha.bezkorovaina@rshu.edu.ua*

FORMATION OF FAMILY VALUES IN ADOLESCENT CHILDREN BROUGHT UP IN FAMILY-TYPE CHILDREN'S HOMES

The article analyses family values and defines their role in the upbringing of orphans and children deprived of parental care, reveals the theoretical and purely applied principles of formation of family values of such children and characterises the conditions for their effective assimilation in a family-type children's home. The conceptual and categorical apparatus of the study is updated through the characterisation of the essence of the concepts: «values», «value system of personality», «value orientations», «family values». The scientific and applied approaches to building a model of family upbringing of orphans and children deprived of parental care in family-type children's homes are determined: systemic approach, environmental approach, humanistic approach, axiological approach, activity-competence approach. The essential characteristics of the criteria for the effectiveness of the studied phenomenon are determined.

It is proved that the system of personal values of orphans and children deprived of parental care is the development of their own «I» image.

It is concluded that family values play a fundamental role in the formation of the personality of an orphan and a child deprived of parental care in family-type children's homes in adolescence. They are the basis for fostering moral, ethical,

emotional and social qualities that determine the child's behaviour in the family and society. The system of family values includes: understanding of the family as a value; the need for all family members to perform social roles responsibly (mother, father, grandparents); conditions for the formation and development of a child as a successor of the family and family traditions; respect (reverence) for elders; care for younger ones; awareness of the concept of everyday life, family life; understanding of gender family roles and respect for them, i.e. the presence of certain established gender stereotypes typical of a traditional Ukrainian family.

Key words: orphans, children deprived of parental care, adolescents, family-type children's home, values, family values, foster parents.

Постановка проблеми. Сирітство як соціально-психологічне явище було і залишається досить поширеною суспільною проблемою як у світовому, так і особливо в українському вимірі. Повномасштабна військова агресія росії проти України ще більше загострила цю проблему, спричинила суттєві виклики і загрози не лише для практично кожної української сім'ї як інституту соціалізації дітей, але й для всього українського суспільства. Сьогодні очевидним є те, що саме сімейні форми виховання надають більше стартових можливостей для дітей будь-якого віку, прискорюють процеси їхнього самостановлення і саморозвитку та готовності до самостійного життя. Крім цього в сімейних форм виховання є насамперед «відчуття» теплоти стосунків і психологічного комфорту дому, тому діти, особливо в підлітковому віці, стають упевненими в тому, що їх тут чекають. А отже, вони не одні, у них є батьки, які піклуються про їхній спокій і захищеність, сприяють формуванню впевненості у своїх силах та майбутньому.

Тому головним завданням сучасного українського суспільства і держави у цілому у вихованні дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування, є налагодження здорових сімейних стосунків, які часто відсутні у їхньому життєвому досвіді, або викривлені в попередніх життєвих ситуаціях. Це ще раз актуалізує необхідність вирішення проблем сімейного виховання цієї категорії дітей в дитячих будинках сімейного типу, які вже сьогодні зарекомендували себе як успішні соціальні інститути, що відтворюють традиційну багатодітну українську родину та є ефективними у засвоєнні дітьми сімейних цінностей.

Аналіз досліджень дає змогу констатувати, що сімейні цінності були об'єктом дослідження багатьох зарубіжних (Е. Фромм, А. Маслоу, В. Франкл, К. Роджерс, Р. Мей, Г. Олпорт) та вітчизняних вчених педагогів-гуманістів (К. Ушинський, С. Русова, О. Макаренко, В. Сухомлинський). Українськими вченими визначені теоретичні (Г. Бевз, Т. Бондаренко, О. Городецький, Г. Дьоміна, Т. Кравченко, Н. Комарова, Р. Луцький, І. Трубавіна та ін.) і правові (О. Карпенко, В. Москалюк) основи дослідження функціонування дитячих будинків сімей-

ного типу. Питання сімейної взаємодії у ракурсі сімейних цінностей досліджуються Т. Алексеєнко, І. Бехом, К. Журбою, О. Кікінежді, В. Кравцем, Т. Крюковою, Т. Титаренко та іншими.

На сьогодні для підвищення ефективності сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, актуальними є наукові праці М. Василькова, Н. Дворянцева, А. Довгалецька, Л. Дробот, Л. Єременко, Л. Кузьменко, Л. Смагіна й ін.

Однак, навіть за такої пильної уваги дослідників до зазначених вище проблем, окремі аспекти їх ефективного вирішення залишаються дискусійними.

Мета статті. Здійснити ретроспективний аналіз сімейних цінностей та визначення їх ролі у вихованні дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування, розкрити теоретичні і суто прикладні засади формування сімейних цінностей таких дітей підліткового віку та схарактеризувати умови ефективного їх засвоєння у дитячому будинку сімейного типу.

Виклад основного матеріалу. Для України дитячі будинки сімейного типу є відносно новою формою сімейного виховання. Їх створення і розвиток обумовлені: визначенням державних пріоритетів сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; необхідністю забезпечення права кожної такої дитини на виховання в сім'ї; викликами і загрозами сучасного українського суспільства, що посилюють вимоги щодо гуманістичного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; актуальністю вирішення проблем забезпечення сімейних комфортних умов для їхньої активної як індивідуальної, так і соціально значущої життєдіяльності у випадку позбавлення родинного оточення. Відтак, можемо констатувати, що в дитячих будинках сімейного типу формування особистості дитини здійснюється в природних умовах традиційної української сім'ї, а тому виховний вплив батьків-вихователів на світогляд і самоусвідомлення дитини є домінуючим. За цих умов ефективно відбувається формування морально-етичних ідеалів, цінностей і ціннісних орієнтацій щодо норм і правил поведінки, трудових

умінь і навичок, тобто усіх тих якостей, що формують індивідуальність зростаючої особистості.

Актуальними для нашого дослідження є погляди І. Беха, який ціннісну систему особистості (цінності і ціннісні орієнтації) трактує як складний регулятор людської життєдіяльності, який відображає у своїй структурній організації і змісті особливості об'єктивної дійсності, що охоплює і зовнішній для людини світ, і власне людину в усіх її об'єктивних характеристиках (Бех, 2015: 15).

На підставі зазначеного вище можемо констатувати, що «цінність» як ознака чи певна категорія пізнання й усвідомлення зростаючою особистістю оточуючого світу характеризується важливістю та значущістю для неї. У контексті проблеми нашого дослідження розуміння цінності розглядається з точки зору потреб та мотивів діяльності певної особистості, має філософське, культурологічне, психологічне та соціальне спрямування. «Цінність – те, що людина найбільше цінує в житті, навколишньому середовищі, людях, їх матеріальній та духовній культурі; те, що людина цінує над усе і надає найважливішого значення» (Термінологічний словник з культурології, 2014: 123).

Так, серед загальнолюдських цінностей ми виділяємо доброту, чесність, справедливість, любов, красу, мудрість, гідність та ін. Сукупність таких цінностей складає систему цінностей людини, що стає її життєвим орієнтиром та визначає її ставлення до навколишнього світу. У такому контексті аналіз поняття «сімейні цінності» дав змогу нам визначити їх особистісний сенс, який задовольняє актуальні потреби кожного з суб'єктів сімейних відносин. Відтак, можемо схарактеризувати такі цінності і водночас, як і норми, що формують уявлення людини про стосунки між чоловіком і жінкою, між поколіннями (батьків і дітей), суспільні й особистісні ідеали, моральні норми, оцінки та принципи, етикетні зразки поведінки» (Сімейні цінності, 2014: 83).

Крім цього сімейні цінності, як свідчать результати здійсненого аналізу, мають суттєве суспільне значення, тобто, це «...явища, пов'язані з сім'єю як особливим соціальним інститутом, соціальною групою суспільства і які визнаються найважливішими, значимими, тими, що найбільше цінуються. На переконання В. Дерєги, такі цінності слід розглядати як еталони, традиції, ідеали, звичаї, що передаються з покоління в покоління, те, що найбільше цінується всіма членами родини» (Дерєга, 2012: 113).

Ці потенційні детермінанти особистісних цінностей сприяють перетворенню соціальних норм та ідеалів на особистісні принципи життє-

діяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, завдяки тому, що перетворюються у внутрішні спонуки (мотиви) їхньої поведінки, діяльності та співпраці зі всіма членами сім'ї у дитячих будинках сімейного типу. Тоді у свідомості кожного з суб'єктів сімейних відносин сімейні цінності (материнство і дитинство, цінність сім'ї, позитивний образ сім'ї тощо) набувають найбільш значущих як індивідуальних, так загальнолюдських цінностей. Відтак, незаперечним є те, що із найважливіших джерел формування сімейних цінностей для кожної дитини є саме сім'я. У Конвенції про права дитини зазначено, що кожній дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та розуміння (Конвенція про права дитини, 2023).

У той же час, як свідчать результати нашого дослідження, процес засвоєння і прийняття дітьми-сиротами і дітьми, позбавлених батьківського піклування, сімейних цінностей є провідним напрямом їхньої успішної соціалізації в дитячих будинках сімейного типу. Однак, на ефективність цих процесів суттєвий вплив мають певні особливості світогляду і сформовані, або ж несформовані правила поведінки таких дітей. Насамперед, занижена соціальна адаптація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, породжує почуття неповноцінності. Оскільки їхні рольові дії отримують занижену оцінку батьків, наставників, однолітків, і, зрештою, у таких дітей, на думку О. Горєцької, виробляється низька самооцінка. «Почуття неповноцінності проявляється в девіантній поведінці чи створенні компенсаційних субкультур, де заперечуються норми, узвичаєні в певному суспільстві і навіть у певній сім'ї» (Горєцька, 2016: 76).

Тому можемо зробити висновок, що системою особистісних цінностей дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є розвиненість образу їхнього власного «Я». А за відсутності цього сформованого образу не можна сформувати ту чи іншу моральну спрямованість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, якщо вони не «...долучаються до формування образу «Я», і тому кожна з особистісних цінностей, зокрема й гуманістичні чи сімейні цінності, можна вважати конкретним одиничним образом власного «Я» (Гончар та ін., 2016: 24).

Таку виховну і соціальну функцію виконує дитячий будинок сімейного типу, який покликаний вирішувати комплекс завдань щодо: створення сприятливих умов, які забезпечують розвиток і соціалізацію дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з урахуванням їхніх індиві-

дуальних, гендерних, вікових особливостей; підготовки таких дітей до майбутнього самостійного дорослого життя; професійного самовизначення у колі сім'ї; соціального самовизначення, прилучення до культурних традицій суспільства; формування сімейних цінностей, цінностей життя, цінностей збереження здоров'я всіх членів родини та їхнього доброту тощо.

Отже, можемо зробити висновок, що сімейні цінності відіграють фундаментальну роль у формуванні особистості дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування. Вони є основою для виховання моральних, етичних, емоційних і соціальних якостей, які визначають поведінку дитини в сім'ї й суспільстві. Тоді система сімейних цінностей включає в себе: розуміння сім'ї як цінності, що визначається соціальною значущістю цього соціального інституту; потребу всіх членів родини у відповідальному виконанні соціальних ролей (матері, батька, бабусі, дідуся); умови становлення та розвитку дитини як продовжувача роду та сімейних традицій; повагу (шанування) до старших, що становить основу морального виховання, проявляючись у вигляді шанобливого, вдячного, терплячого ставлення до осіб старших поколінь; турботу про молодших дітей, що в майбутньому проявляється в забезпеченні турботи про своїх дітей; усвідомлення поняття побуту, сімейного укладу; уявлення про гендерні сімейні ролі та поваги до них, тобто наявність певних сформованих гендерних стереотипів, характерних для традиційної української сім'ї. Крім цього, на думку О. Сидельникової, сім'ї належить пріоритетне значення у гендерній соціалізації і гендерній ідентифікації дитини, яка наслідуює приклад батьків (Сидельникова, 2010: 225).

На підставі зазначеного вище можемо зробити висновок, що формування сімейних цінностей у дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в дитячих будинках сімейного типу є багаторівневим і багатоаспектним процесом, що включає в себе: набуття такими дітьми знань про прийомну сім'ю, її функції щодо власного виховання, розвитку й соціалізації; спонукання дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, до певних вчинків, способів поведінки, що характерні для прийомної сім'ї та ціннісного й відповідального до неї ставлення; потреби в самоактуалізації та самореалізації зростаючої особистості в сім'ї. Ефективність вирішення цих завдань у дитячому будинку сімейного типу залежить від врахування суто психологічних, соціальних і педагогічних сучасних виховних і розвивальних та соціалізуючих технологій, а також провідних суто

наукових і прикладних підходів до побудови моделі сімейного виховання в дитячих будинках сімейного типу. Серед цих підходів нами визначено:

- системний підхід, у межах якого сім'я розглядається нами як цілісна система, що дає змогу не тільки вивчати сукупність відносин і зв'язків між членами сім'ї, а й розглядати процес сімейного виховання як систему, що має підсистеми, зокрема формування сімейних цінностей;

- особистісний підхід вимагає сприйняття дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування як особистостей, спираючись на їхні особистісні якості (спрямованість дій і вчинків, життєві плани, сформовані установки, домінуючі мотиви діяльності та поведінки), що є важливими для формування сімейних цінностей;

- середовищний підхід дав змогу схарактеризувати середовище сім'ї, дитячих будинків сімейного типу як засіб виховання і як технологію опосередкованого управління (через середовище) процесом формування і розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а не просто як умову чи окремих чинників цих процесів. Крім цього, середовищний підхід визначає ступінь впливу середовища на дитячий будинок сімейного типу на дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, де необхідною умовою є організація сімейного середовища та оптимізація його впливу на кожного члена сім'ї (Баль, 2014);

- гуманістичний підхід має своєю метою гармонійний розвиток дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в сімейному вихованні та передбачає гуманний характер стосунків між членами дитячого будинку сімейного типу. Прийняття і сприйняття таких дітей з їхніми індивідуально-особистісними якостями характеру й поведінки, а також використання педагогічно доцільних форм і методів виховання, що може сприяти успішному формуванню сімейних цінностей у дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування;

- аксіологічний підхід визначає методологічну основу формування стійкої системи цінностей, у тому числі сімейних цінностей у дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу. У цьому випадку сімейні цінності, на думку І. Сопівник, розглядаються «...як найбільш значущі та важливі для людини пріоритети, виконуючи роль своєрідних орієнтирів, що визначають і спрямовують поведінку індивіда, регулюють її. На основі цінностей формується ціннісне ставлення людини до інших людей та оточуючого світу» (Сопівник, 2016: 227);

— діяльнісно-компетентнісний підхід передбачає виконання системи завдань з сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, готовності батьків до їх вирішення: розвиток особистості, соціальний розвиток, комунікативний розвиток, що дасть змогу якісно формувати сімейні цінності у дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків. У цьому контексті І. Бех зазначає, що «...за умови застосування діяльнісного підходу йдеться про предметно-перетворювальну дію, а не про дію перцептивну, дію сприймання..., а метою компетентнісного підходу має бути виховання людини, як суб'єкта практичної дії (Бех, 2014: 29, 34). Як засвідчив аналіз теорії і виховної практики формування сімейних цінностей дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих будинках сімейного типу, ефективність цього процесу визначаються низкою критеріїв. Насамперед, ступенем включеності всіх суб'єктів сімейного виховання у цей процес; специфікою організації дитячого будинку сімейного типу; особистісними якостями батьків-вихователів, їхніми знаннями і вміннями організувати виховний процес та здатностями прищепити сімейні цінності дітям; індивідуальними характеристиками дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування. Для успішної реалізації батькам-вихователям необхідні відповідні психолого-педагогічні знання, які здобуваються з власного життєвого досвіду, займаючись самоосвітою, відвідуючи курси підвищення педагогічних знань. Відтак, завдання, які батьки-вихователі визначають у процесах формування сімейних цінностей, мають базуватися на моральних, емоційних та соціальних аспектах, а саме: усвідомленні значення сім'ї як основної соціальної одиниці; оволодіння вміннями і навичками конструктивної комунікації, розв'язування конфліктних ситуацій та побудови гармонійних відносин всіх членів сім'ї; формування відповідальності кожного за свої вчинки в сімейному житті.

Узагальнюючи, можемо констатувати, що для ефективного формування сімейних цінностей в дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

піклування, в дитячих будинках сімейного типу необхідним є створення атмосфери довіри, прийняття і турботи, яка сприяє емоційній безпеці дитини, сприяє поєднанню педагогічного впливу із психологічною підтримкою та соціальною адаптацією. Цей процес є поступовим, починаючи із засвоєння дітьми-сиротами і дітьми, позбавлених батьківського піклування, базових понять і завершуючи формуванням навичок, таких, як вирішення конфліктів і планування майбутнього, виконання сімейних ролей і обов'язків та закріпленні навичок через реальні сімейні ситуації. В організації сімейного виховання важливим є обговорення досягнень дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та визначення подальших кроків для розвитку їхніх сімейних цінностей.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що динамічний розвиток дитячих будинків сімейного типу в Україні – складний процес, який потребує відповідного науково-методичного забезпечення. Дослідження життєдіяльності сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в дитячих будинках сімейного типу переконують, що такі форми їхнього виховання, розвитку та соціалізації є найпрогресивнішими. Отже, після проведення теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, ми визначили, що формування сімейних цінностей у дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування, є поетапним, багатограним процесом передачі, освоєння, засвоєння та привласнення позитивного сімейного досвіду, сімейних стосунків, традицій, сімейних цінностей через організацію виховної системи в умовах дитячого будинку сімейного типу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні навчально-методичних матеріалів і збірників практичних вправ, які є необхідною та обов'язковою складовою формування в дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, традиційної системи цінностей створення, функціонування і розвитку сім'ї; розширення наукових досліджень у напрямку нормативно-правового й організаційно-педагогічного супроводу діяльності дитячих будинків сімейного типу, підвищення педагогічної майстерності батьків, котрі організовують роботу таких будинків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баль А. Середовищний підхід у вихованні особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 50. С. 156 – 161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2014_50_27 (дата звернення 14.12.2024).
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
3. Бех І. Діяльнісний і компетентнісний підходи: сутність та сфери застосування. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2014. № 1/4. С. 28 – 34.
4. Горецька О. В. Психологія сім'ї : навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта». Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. 216 с.

5. Деріга В. В. Основні поняття та категорії дослідження державної сімейної політики. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Вип. 190. Т. 202. Державне управління. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 196 с.
6. Конвенція про права дитини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення 16.12.2024).
7. Сидельникова О. Гендерне виховання в сім'ї. Матеріали XII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДГУ: Зб. наук. праць / За заг. редакцією К. В. Балабанова. Маріуполь: МДГУ, 2010. 406 с.
8. Сімейні цінності: практико-орієнтований посібник до навчальної програми «Сімейні цінності» (9 годин) [для 8–9-х класів] / О. В. Мельник, Т. В. Кравченко, Л. В. Канішевська, І. П. Білоцерківець. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 136 с.
9. Сопівник І. В. Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія*. Київ : 2016. Вип. 239. С. 225–229. URL: <https://griml.com/mLvvG> (дата звернення 16.12.2024).
10. Термінологічний словник з культурології / авт.-уклад. : Н. Ю. Больша, Н. І. Єфімчук. Київ : МАУП, 2004. 144 с.
11. Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах : монографія / Гончар Л. В., Кравченко Т. В., Мачуська І. М., Павицька К. М., Хижняк А. В. ; за заг. ред. Гончар Л. В. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 176 с.

REFERENCES

1. Bal A. (2014) Seredovyschnyi pidkhid u vykhovanni osobystosti. [An environmental approach to personality development] *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly*. Vyp. 50. 156–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2014_50_27 (data zvernennia 14.12.2024).
2. Bekh I. D. (2012) Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku : [Personality in the space of spiritual development] *navch. posib*. 256. [in Ukrainian].
3. Bekh I. (2014) Diialnisnyi i kompetentnisnyi pidkhody: sutnist ta sfery zastosuvannia. [Activity-based and competence-based approaches: essence and scope] *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii*. № 1/4. 28 – 34. [in Ukrainian].
4. Horetska O. V. (2015) Psykholohiia simi : [Family psychology] *navchalnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti «Praktychna psykholohiia», «Pochatkova osvita»*. 216. [in Ukrainian].
5. Dereha V. V. (2012) Osnovni poniattia ta katehorii doslidzhennia derzhavnoi simeinoi polityky. [Basic concepts and categories of state family policy research] *Naukovi pratsi: nauково-metodychnyi zhurnal*. Vyp. 190. Т. 202. Derzhavne upravlinnia. 196. [in Ukrainian].
6. Konventsiia pro prava dytyny [Convention on the Rights of the Child] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (data zvernennia 16.12.2024).
7. Sydelynikova O. (2010) Henderne vykhovannia v simi. [Gender education in the family] *Materialy XII pidsumkovoї nauково-praktychnoi konferentsii vykladachiv MDHU: Zb. nauk. prats / Za zahal. redaktsiieiu K. V. Balabanova*. 406. [in Ukrainian].
8. Simeini tsinnosti (2014) : [Family values] *praktyko-orientovanyi posibnyk do navchalnoi prohramy «Simeini tsinnosti» (9 hodyn) [dlia 8–9-kh klasiv]* / O. V. Melnyk, T. V. Kravchenko, L. V. Kanishevska, I. P. Bilotserkivets. 136 [in Ukrainian].
9. Sopivnyk I. V. (2016) Tsinnisnyi (aksiolohichnyi) pidkhid u vykhovanni osobystosti. [The value (axiological) approach to personality education] *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriia : Pedahohika, psykholohiia, filosofii*. Vyp. 239. 225 – 229. URL: <https://griml.com/mLvvG> (data zvernennia 16.12.2024)
10. Terminolohichni slovnyk z kulturolohii (2004) / [Glossary of cultural studies terms] *avt.-uklad. : N. Iu. Bolsha, N. I. Yefimchuk*. 144. [in Ukrainian].
11. Formuvannia simeinykh tsinnosti u ditei shkilnoho viku v suchasnykh sotsiokulturnykh umovakh (2016) [Formation of family values in school-age children in modern socio-cultural conditions] *monohrafiia* / Honchar L. V., Kravchenko T. V., Machuska I. M., Pavytska K. M., Khyzhniak A. V. ; za zah. red. Honchar L. V. 176. [in Ukrainian].

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

Денис АХНОВСЬКИЙ, Роман ЛИТВИНЕНКО ВІДОБРАЖЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ДАВНЬОГО ЄГИПТУ НА ГРОШОВИХ ЗНАКАХ СВІТУ.....	4
Любов ГАЛУХА РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ.....	12
Анатолій КАЛЯЄВ ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРОГРАМ ОНОВЛЕННЯ ПАРКУ ВЕРТОЛЬОТІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА (1999–2021 РР.).....	20
Сергій КУЦЕНКО, Зоя ВОЗНА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ TIMELINE JS ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ХРОНОЛОГІЧНИХ ЛІНІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....	26

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Денис БОДНАР ЦИКЛ «ПИСАНКИ» ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА КРИЗЬ ПРИЗМУ «КУЛЬТУРНОЇ ЗУСТРІЧІ» ОКСИДЕНТУ ТА ОРІЄНТУ	33
В'ячеслав БОЙКО, Євгеній ШИШЛЮК, Наталія БРЕЙ МИСТЕЦЬКИЙ АУКЦІОН ЯК ЗАСІБ КОНСОЛІДАЦІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	39
Ірина БОНДАРЕНКО, Богдан БОНДАРЕНКО ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА (НА ПРИКЛАДІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИЗАЙН ТРАНСПОРТНИХ ЗУПИНОК).....	50
Світлана БОРИСОВА, Максим КОПОТІЛОВ СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПРОЄКТУВАННІ АДВЕНТ-КАЛЕНДАРІВ.....	56
Олександр БРІЛЬ ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ІНТОНУВАННЯ ДОМРИСТА.....	62
Степан БУРАНИЧ, Олег СМОЛЯК МОНАРНІ ТА БІНАРНІ СКЛАДИ ТРАДИЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ АНСАМБЛІВ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ.....	67
Олександр ВАСИЛЬЄВ ЕВОЛЮЦІЯ ДИЗАЙНУ ЛОГОТИПІВ СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	74
Михайло ГОНЧАРОВ ФОЛЬКЛОРНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ОСНОВА ТВОРЧОСТІ АНТОНІО ХОСЕ ТА АЛЬБЕРТО ХІНАСТЕРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЇХНІХ СОНАТ ДЛЯ ГІТАРИ	82
Анжела ДЕНИСЕНКО, Оксана ПІДДУБНА, Гліб КУНИЦЯ РОЛЬ МИСТЕЦТВА У РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	88
Світлана ДОЛЕСКО, Ольга КОПЄВСЬКА ПРОЄКТ ПАВЛА МАКОВА «ФОНТАН ВИСНАЖЕННЯ. ВИСОКА ВОДА»	93
Алла ДЯЧЕНКО ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	100
Zhang YE NATURAL AND CHROMATIC HORN IN THE ORCHESTRAL MUSIC OF THE 19TH CENTURY.....	105

Андрій ЄРЬОМЕНКО, Олександр ГУБСЬКИЙ, Андрій ДУШНИЙ ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ АСПЕКТИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО КЛАРНЕТОВОГО ВИКОНАВСТВА.....	110
Світлана КРИВУЦ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ АРТІНСТАЛЯЦІЙ В УМОВАХ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНЬО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТУДІЇ ENESS).....	115
МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Sakinakhanim Khaliq ALIYEVA THE SPECIFICITY RETURN OF MYTH IN NEIL GAIMAN'S AND ADAM'S LITERARY ACTIVITY.....	122
Ірина БЕСТЮК «НЕСИ, МАШИНО, НАШ БУЙНИЙ СПІВ»: РАДІОГОЛОСИ В ЛІТЕРАТУРІ 1920–1930-Х РОКІВ.....	129
Наталя БУЛАВА ЕЛЕКТРОННЕ ТЕСТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНА СКЛАДОВА У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ.....	135
Наталія ГОНТАРЕНКО КОНЦЕПТУАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОНЯТТЄВОЇ СФЕРИ HUMAN LOCOMOTION: ПРОЦЕДУРА ДОБОРУ МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	145
Юлія ДАВИДЮК МЕТАФОРИ-ПЕРСОНІФІКАЦІЇ В ОПОВІДАННЯХ РЕЯ БРЕДБЕРІ.....	153
Nataliia DENYSOVA, Galyna TSAPRO WHEN 'ONLINE' LEADS THE WAY IN ACADEMIC DISCOURSE: A CORPUS-BASED STUDY OF COLLOCATIONS.....	158
Тетяна ЗЮЗЯ, Дмитро АНДРІАНОВ КЛАСИФІКАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ.....	165
Інна КІВЕНКО, Ольга МЕЛЬНИЧУК ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>REVENGE</i> (ПОМСТА) (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ).....	172
Chilla KIRALI, Enike NAD-KOLOZHVARİ THE DIFFERENCE BETWEEN EFL STUDENTS' PREFERRED LEARNING STYLES AND EFL TEACHERS' PREFERRED TEACHING STYLES IN TRANSCARPATIA.....	177
Надія КІРНОСОВА ТЕМА СУБ'ЄКТНОСТІ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА КИТАЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.....	183
Наталія КІЩЕНКО КРИТЕРІЇ ОСВОЄННЯ СУЧАСНИХ КІБЕРНЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ПРОСТОРІ.....	189
Ольга КОБРИНЕЦЬ ГАСТРОНОМІЧНИЙ КОМПОНЕНТ «ЙОГУРТ» У ТУРЕЦЬКИХ ПАРЕМІЯХ.....	194
Олена КОЛІНЬКО НОВЕЛА «ЦВІТ ЯБЛУНІ» М. КОЦЮБІНСЬКОГО ЯК ДИСИПАТИВНИЙ ТЕКСТ.....	201
Марина КОЛІСНИК, Марія ТКАЧЕНКО ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ У РОМАНІ ГЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРІДЖИТ ДЖОНС».....	208

ПЕДАГОГІКА

Ольга АМЕРІДЗЕ

ФЕНОМЕН МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ ТА ЙОГО РОЛЬ
У ФОРМУВАННІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В ІСПАНІЇ..... 214

Аліна БАЛИЦЬКА, Світлана МУКОМЕЛ, Олена КАРНАЦЬКА

ВПЛИВ ДУХОВНОСТІ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ
НА ЗМІЦНЕННЯ ЇХНЬОГО МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я..... 220

Ольга БЕЗКОРОВАЙНА

ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ,
ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ В ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ..... 226

Людмила БЕРЕЗОВСЬКА

РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА»..... 232

Марія БІЛОКОПИТОВА, Карина ОСТРОВСЬКА

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ..... 238

Олександра ГОЛУБЕНКО

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ ПОГЛЯДИ..... 242

Олена ГОРДІЄНКО

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ДЖЕРЕЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ
ФРАЗЕОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇХ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ..... 248

Алла ЗАЛІЗНЯК

ВИКОРИСТАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ІНВЕНТАРЮ
В ОРГАНІЗАЦІЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ..... 255

Viktoriia IVANENKO, Oksana SHCHERBA

EFFECTIVENESS OF COMMUNICATIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING
IN HIGHER EDUCATION..... 261

Олена КВАС

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ 266

Марина КОЖОКАР, Андрій КОРОЛЯНЧУК, Вікторія ДМИТРІЄВА

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ
ДО ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ..... 271

Анатолій КОРОТИЧ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 276

Валерія ЛІХОШЕРСТОВА

СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ВІДЕОМАТЕРІАЛАМИ
НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ОНЛАЙН..... 284

CONTENTS

HISTORY

Denys AKHNOVSKYI, Roman LYTVYNENKO

REPRESENTATION OF THE ARCHAEOLOGICAL HERITAGE
OF ANCIENT EGYPT ON WORLD COINS.....4

Liubov HALUKHA

THE DEVELOPMENT OF HISTORICAL EDUCATION AS A FACTOR
IN STABILIZING NATIONAL IDENTITY IN UKRAINE.....12

Anatoliy KALYAYEV

HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE ARMED FORCE'S HELICOPTERS FLEET
UPGRADING PROGRAM OF THE REPUBLIC OF POLAND (1999–2021).....20

Serhii KUTSENKO, Zoia VOZNA

PECULIARITIES OF USING TIMELINE JS SERVICE TO CREATE INTERACTIVE
CHRONOLOGICAL LINES IN HISTORY LESSONS.....26

ART STUDIES

Denys BODNAR

THE CYCLE “PYSANKY” BY OLEXANDR KOZARENKO THROUGH THE PRISM
OF THE “CULTURAL ENCOUNTER” OF OCCIDENT AND ORIENTATION.....33

Viacheslav BOIKO, Yevhenii SHYSHLIUK, Nataliia BREI

ART AUCTION AS MEANS OF CONSOLIDATION
DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....39

Iryna BONDARENKO, Bohdan BONDARENKO

ECOLOGICAL APPROACH TO FORMING THE URBAN ENVIRONMENT
(ON THE EXAMPLE OF INTRODUCING GREEN TECHNOLOGIES
INTO THE DESIGN OF TRANSPORT STOPS).....50

Svitlana BORYSOVA, Maksym KOPOTILOV

CURRENT TRENDS IN ADVENT CALENDAR DESIGN.....56

Oleksandr BRIL

THE INFLUENCE OF MODERN TECHNOLOGIES ON THE INTONATION
OF PERFORMER ON THE DOMRA.....62

Stepan BURANICH, Oleh SMOLIAK

MONADIC AND BINARY COMPOSITIONS OF TRADITIONAL INSTRUMENTAL
ENSEMBLES IN WESTERN PODILLIA.....67

Oleksandr VASYLIEV

EVOLUTION OF LOGO DESIGN AMONG GLOBAL E-COMMERCE LEADERS.....74

Mikhaylo HONCHAROV

FOLK TRADITIONS AS THE BASIS OF THE CREATIVITY
OF ANTONIO JOSE AND ALBERTO GINASTERA:
A COMPARATIVE ANALYSIS OF THEIR GUITAR SONATAS.....82

Anzhela DENYSENKO, Oksana PIDUBNA, Hlib KUNYTSIA

THE ROLE OF ART IN THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE.....88

Svitlana DOLESKO, Olha KOPIIEVSKA

PAVLO MAKOV'S PROJECT “FOUNTAIN OF EXHAUSTION. HIGH WATER”.....93

Alla DYACHENKO

FORMATION OF THE METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH
AT THE MODERN STAGE.....100

Zhang YE NATURAL AND CHROMATIC HORN IN THE ORCHESTRAL MUSIC OF THE 19TH CENTURY.....	105
Andrii YEROMENKO, Oleksandr HUBSKYI, Andriy DUSHNIY GENRE-STYLE ASPECTS OF WESTERN EUROPEAN CLARINET PERFORMANCE.....	110
Svitlana KRYVUTS INTERACTIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING THE DESIGN OF ART INSTALLATIONS IN PUBLIC SPACE (ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE ART AND TECHNOLOGY STUDIO ENESS).....	115

LINGUISTICS. LITERATURE STUDIES

Sakinakhanim Khaliq ALIYEVA THE SPECIFICITY RETURN OF MYTH IN NEIL GAIMAN'S AND ADAM'S LITERARY ACTIVITY.....	122
Iryna BESTIUK "BRING, MACHINE, OUR BIG SINGING": RADIOVOICES IN THE LITERATURE OF THE 1920S–1930S.....	129
Natalia BULAVA ELECTRONIC TESTING AS AN EFFECTIVE COMPONENT IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE.....	135
Nataliya GONTARENKO CONCEPTUAL MODELING OF THE HUMAN LOCOMOTION DOMAIN: PROCEDURE FOR DATASET SELECTION	145
Yuliya DAVYDYUK METAPHORS-PERSONIFICATIONS IN RAY BRADBURY'S SHORT STORIES.....	153
Nataliia DENYSOVA, Galyna TSAPRO WHEN 'ONLINE' LEADS THE WAY IN ACADEMIC DISCOURSE: A CORPUS-BASED STUDY OF COLLOCATIONS.....	158
Tetiana ZIUZIA, Dmytro ANDRIANOV CLASSIFICATION OF KOREAN IDIOMS: STRUCTURAL-SEMANTIC AND TRANSLATION STUDIES ASPECTS.....	165
Inna KIVENKO, Olha MELNYCHUK REALIZATION PECULIARITIES OF THE CONCEPT OF REVENGE (BASED ON THE ENGLISH FICTION).....	172
Chilla KIRALI, Enike NAD-KOLOZHARI THE DIFFERENCE BETWEEN EFL STUDENTS' PREFERRED LEARNING STYLES AND EFL TEACHERS' PREFERRED TEACHING STYLES IN TRANS-CARPATHIA.....	177
Nadiia KIRNOSOVA THE THEME OF FEMALE SUBJECTIVITY IN CHINESE AND UKRAINIAN LITERATURE OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY.....	183
Nataliia KISHCHENKO CRITERIA FOR MASTERING MODERN CYBERNEOLOGISMS IN THE MODERN LINGUISTIC SPACE.....	189
Olga KOBRYNETS THE GASTRONOMIC COMPONENT "YOGURT" IN TURKISH PAREMIA.....	194
Olena KOLINKO THE NOVEL "APPLE BLOSSOM" BY M. KOCYUBINSKY AS A DISSIPATIVE TEXT.....	201
Maryna KOLISNYK, Maria TKACHENKO SPECIFICS OF TRANSLATING REALITIES IN HELEN FIELDING'S "BRIDGET JONES'S DIARY".....	208

PEDAGOGY

Olha AMERIDZE PHENOMENON OF MULTICULTURAL EDUCATION AND ITS ROLE IN THE FORMATION OF THE STUDENT'S POLYCULTURAL PERSONALITY IN SPAIN.....	214
Alina BALITSKA, Svitlana MUKOMEL, Olena KARNATSKA THE INFLUENCE OF SPIRITUALITY OF MEDICAL PROFESSIONALS ON THE STRENGTHENING OF THEIR MENTAL HEALTH.....	220
Olga BEZKOROVAYNA FORMATION OF FAMILY VALUES IN ADOLESCENT CHILDREN BROUGHT UP IN FAMILY-TYPE CHILDREN'S HOMES.....	226
Liudmyla BEREZOVSKA DEVELOPMENT OF MEDIA LITERACY IN FUTURE EDUCATORS IN THE PROCESS OF STUDYING THE ACADEMIC DISCIPLINE "PRESCHOOL LINGUODIDACTICS".....	232
Mariia BILOKOPYTOVA, Karyna OSTROVSKA USE OF THE PROJECT APPROACH IN TEACHING ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS.....	238
Oleksandra HOLUBENKO PEDAGOGICAL ASPECTS OF TEACHER TRAINING FOR INCLUSIVE EDUCATION: THEORETICAL AND PRACTICAL PERSPECTIVES.....	242
Olena HORDIENKO FAMILIARITY OF HIGHER EDUCATION STUDENTS WITH THE SOURCES OF UKRAINIAN PHRASEOLOGY IN THE PROCESS OF FORMING THEIR RHETORICAL COMPETENCE AT THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES UNDER PROFESSIONAL DIRECTION.....	248
Alla ZALIZNYAK USE OF PHYSICAL EQUIPMENT AND INVENTORY IN THE ORGANIZATION OF CHILDREN'S MOVEMENT ACTIVITY.....	255
Viktoriia IVANENKO, Oksana SHCHERBA EFFECTIVENESS OF COMMUNICATIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN HIGHER EDUCATION.....	261
Olena KVAS PECULIARITIES OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS BY MEANS OF MUSEUM PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES OF OUR TIME.....	266
Maryna KOZHOKAR, Andrii KOROLIANCHUK, Viktoriia DMYTRIIEVA PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMING A VALUE ATTITUDE TO HEALTH IN STUDENTS BY MEANS OF PHYSICAL CULTURE.....	271
Anatolii KOROTYCH PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE TRAINING OF FUTURE VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS FOR INNOVATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITIES.....	276
Valeriia LIKHOSHERSTOVA WAYS OF WORKING WITH VIDEO MATERIALS IN ONLINE ENGLISH CLASSES.....	284

НОТАТКИ

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES**

**ВИПУСК 81. ТОМ 1
ISSUE 81. VOLUME 1**

Редактори-упорядники

Микола Пантюк

Андрій Душний

Василь Ільницький

Іван Зимомря

Здано до набору 09.12.2024 р. Підписано до друку 27.12.2024.

Гарнітура Times New Roman. Формат 64×84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 34,41. Зам. № 0125/014. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.